

ti; non tamen habet perfectionem, quia deficit modus, ut dictum est, eo quod non habeat conspicuam veritatem, cui adhereret. Sed ex parte voluntatis potest habere perfectionem, in quantum voluntas perfecta in appetitu boni firmitatem, & certitudinem facit in fide: & ideo Bernardus dicit, Lib. V. de consideratione c. 111. quod fides est *voluntaria quedam, & certa prelibatio nondum propalata veritatis*. Unde patet quod fides est virtus non quidem intellectualis; sed eo modo quo communiter loquimur de virtute, quæ producit actum bonum ex bonitate voluntatis procedentem. Nec tamen est virtus moralis: quia non est ordinativa appetitus sensibilis, ut consistat circa delectationes, & tristitias, & operationes, sicut circa materiam, & objectum: sed est virtus theologica; quod quidem genus Philosophi non cognoverunt.

Ad primum ergo dicendum, quod prima propositio habet veritatem de virtutibus quas Philosophi cognoverunt, qui præter intellectuales, nullas virtutes nisi morales posterunt.

Ad secundum dicendum, quod ratio inclinans voluntatem ad credendum articulos, est ipsa veritas prima, quæ est infallibilis; sed ratio quæ inclinat voluntatem ad credendum alia, est vel aliquod signum fallibile, vel dictum alicujus scientis, qui & falli, & fallere potest: unde voluntas non dat infallibilem veritatem intellectui credenti alia credibilia, sicut dat infallibilem veritatem credenti articulos fidei: & propter hoc hæc fides est virtus, & non alia.

Ad tertium dicendum, quod fides non est contra rationem, sed supra rationem: & ideo non dicitur abnegare rationem, quasi rationem veram destruens, sed quasi eam captivans in obsequium Christi, ut dicit Apostolus I. Corinth. x.

Ad quartum dicendum, quod prophetia nullo modo potest esse virtus: neque intellectualis, cum non perficiatur per eam operatio intellectus secundum modum intellectui connaturalem: quia ea quæ per prophetiam revelantur, non possunt resolvi ad principia naturaliter cognita: neque est virtus theologica: quia non habet Deum pro objecto, sed res temporales: neque iterum actus intellectus per prophetiam à voluntate imperatur.

Ad quintum dicendum, quod fides habet exemplar in Deo quantum ad id quod perfectionis in ipsa est, scilicet cognitionem, & certitudinem, sed non quantum ad id quod est imperfectionis: ex hoc enim non habet rationem virtutis.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod habitus multitudinem, & unitatem habet ex objecto. Objectum autem fidei est veritas prima, quæ est simplex, & invariabilis. Et ideo in fide invenitur duplex unitas: ex hoc enim quod unum & simplex est cui fides innititur, habitus fidei in habente non dividitur in plures habitus; ex hoc autem quod veritas est, habet potentiam uniendi diversos habentes fidem in similitudinem unitus fidei, quæ attenditur secundum idem creditum: quia, sicut dicit Dionysius VII. cap. de Div. Nom. veritas habet vim colligendi, & uniendi; è contrario error, & ignorantia divisiva sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod fides non est de aliquo temporali sicut de objecto; sed in quantum pertinet ad veritatem æternam, quæ est objectum fi-

dei, sic cadit sub fide; sicut fides credit passionem, in quantum Deus passus est.

Ad secundum dicendum, quod spes, & timor ad affectum pertinent, cujus proprium objectum est bonum, & malum, in quantum hujusmodi: & ideo diversificantur secundum differentiam boni, & mali. Sed bonum, & malum non differunt in ratione veri. Et ideo fides, cujus objectum est verum, non distinguitur ex hoc quod aliquo modo est de bonis, & malis.

Ad tertium dicendum, quod fides considerat omnia illa diversa sub una ratione, scilicet secundum quod innituntur veritati primæ: & ideo fides non diversificatur penes ea, quamvis sint diversæ scientiæ de eis, quæ ea considerant rationibus propriis, quæ diversæ sunt.

ARTICULUS V.

Utrum fides sit prior aliis virtutibus.

2. 2. quæst. 1v. art. 7.

1. **A**D quintum sic proceditur. Videtur quod fides non sit prior aliis virtutibus. Omnes enim virtutes simul infunduntur. Sed eorum quæ sunt simul, unum non est post alterum. Ergo fides non est prior aliis virtutibus.

2. Præterea. Fundamentum est prima pars ædificii. Sed super illud Luc. xi. *Dico vobis amicis meis, ne terreamini*, dicit Glossa: „Fortitudo est fundamentum fidei:“ & Bernardus dicit, Lib. V. de considerat. cap. xiv. quod in humilitate fundantur aliæ virtutes. Et similiter timor videtur esse fundamentum: quia dicitur, Psalm. cx. 11. *Initium sapientiæ timor Domini*. Ergo videtur quod fides non sit prima.

3. Præterea. Virtutes theologice, ut prius dictum est, ad hoc sunt ut fiat quedam hominis ordinatio ad finem. Sed spes, & charitas propinquiores sunt fini quam fides, quia habent finem pro objecto sub ratione finis. Ergo fide priores sunt.

4. Præterea. Super Psalm. xxxvi. *Noli emulari* &c. dicit Glossa, quod spes introducit ad fidem. Ergo spes est prior fide.

5. Præterea. Secundum ordinem potentiarum est ordo habituum. Sed fides est in intellectu, secundum quod est motus à voluntate, ut patet ex prædictis. Cum ergo charitas sit in voluntate, videtur quod charitas sit prior fide; & sic fides non est prima.

6. Præterea. Fides est principaliter in intellectu speculativo. Sed speculativa vita sequitur activam: quia nullus pervenit ad contemplativam otium, nisi prius depuretur mens per exercitium activam. Ergo virtutes morales, quæ pertinent ad vitam activam, sunt priores fide.

Sed contra. Cognitio præcedit affectionem: quia nihil diligitur nisi cognitum, ut dicit Augustinus, Lib. VIII. de Trin. cap. iv. Sed fides est in cognitione, cæteræ autem virtutes in affectione consistunt. Ergo fides aliis prior est.

Præterea. In omnibus virtutibus requiritur recta intentio. Sed fides intentionem dirigit, ut dicit Augustinus, super Psalm. xxxi. Ergo fides est ante alias virtutes.

Præterea. Per omnes virtutes homo accedit ad Deum. Sed accedentem ad Deum oportet credere, ut dicitur Hebr. xi. Ergo fides est ante alias virtutes.

SO-

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod aliquid potest dici prius altero & tempore, & natura. Tempore quidem omnes virtutes sunt simul, quia simul divinitus infunduntur; sed secundum naturam ordo virtutum pensandus est ex actibus, sicut & ordo potentiarum, quæ simul in anima concreantur. Actus autem fidei consistit in cognitione veri, quam præsupponit affectio boni, quæ exigitur in omnibus aliis virtutibus: & ideo fides, quantum ad id quod fidei est, (1) prior est omnibus aliis virtutibus secundum naturam.

Ad primum ergo dicendum, quod objectio illa procedit de ordine temporis.

Ad secundum dicendum, quod fundamentum dicitur in spiritualibus metaphorice ad similitudinem fundamenti materialis. Potest autem ista similitudo attendi quantum ad duo; scilicet quantum ad ordinem, quia fundamentum præcedit alias partes; & etiam quantum ad virtutem fundamenti, quia fundamentum totum ædificium sustentat: quorum utrumque per similitudinem in fide invenitur: quia ipsa (2) omnibus aliis naturaliter prior est, & aliæ in ipsa firmantur: quia sine ipsa impossibile est placere Deo, Hebr. xi. Fortitudo autem dicitur fundamentum quantum ad alterum, in quantum scilicet spirituale ædificium contra adversa firmum reddit; humilitas contra prospera, quæ sunt occasio culpæ; sed timor contra ipsam culpam, quia *timor Domini expellit peccatum*: Eccli. 1. 27. (3) unde timor præcedit alia quæ ad affectionem pertinent, cum charitatem introducat, ut dicit Augustinus, super Epist. I. Joann. tract. ix.

Ad tertium dicendum, quod spes, & charitas sunt propinquiores fini quantum ad consecutionem, quia charitas quodammodo attingit finem: unde ex hoc non habent quod sint secundum naturam prius fide; sed consequuntur eam, quia eis finem ostendit.

Ad quartum dicendum, quod sicut finis est prior in intentione, & posterior in esse; ita quanto aliquid est propinquius fini, est prius in proposito, quamvis sit posterius in esse vel tempore, vel natura: & ideo spes, secundum quod magis propinquat ad consecutionem finis quam fides, præcedit fidem in proposito, sed non in esse: & secundum hoc dicitur spes introducere ad fidem, non quæ jam sit, sed quæ proponitur futura: sicut cum alicubi proponuntur æterna bona, primo vult ea, secundo vult eis inhærere per amorem, & tertio vult sperare ea, & quarto vult credere ea, ut credens possit jam sperare, & amare, & habere: unde in essendo fides prior est.

Ad quintum dicendum, quod quamvis fides præsupponat voluntatem, non tamen præsupponit voluntatem jam amantem, sed amare intendentem, in quantum est fides: quia non potest affectus in aliquo firmari per amorem in quo intellectus non est firmatus per assensum; sicut etiam non potest tendere in aliquo per desiderium quod prius intellectus non apprehendit. Unde iste est naturalis ordo actuum, quod prius apprehenditur Deus, quod pertinet ad cognitionem præcedentem fidem, deinde aliquis vult ad eum pervenire, deinde amare vult, & sic deinceps, ut dictum est prius.

In III. Sent. Tom. III.

(1) *Al. potior.* (2) *Al. in omnibus.* (3) *Al. deest.* unde.

Ex EDIT. P. NICOLAI. (a) Non occurrit nunc talis Liber, nec sententia ipsa, sed aliquid simile super Psalm. c. 111. & serm. x. de Verbis Domini cap. 111.

Ad sextum dicendum, quod fides non pertinet tantum ad vitam contemplativam; immo est principium & activæ, & contemplativæ, in quantum ostendit finem utriusque.

QUÆSTIO III.

DEinde quæritur de formatione fidei: & circa hoc quærentur quatuor.

Primo. Utrum fides per charitatem formetur.
Secundo. Utrum fides informis sit donum Dei.
Tertio. Utrum sit in dæmonibus.
Quarto. Utrum remaneat charitate adveniente.

ARTICULUS I.

Utrum fides formetur per charitatem.

2. 2. quæst. xxiii. art. 8. de verit. quæst. 11. art. 3. & infra dist. xxvii. quæst. 11. artic. 4. quæstiunc. 3.

1. **A**D primum sic proceditur. Videtur quod fides non formetur per charitatem. Formæ enim est præcedere, cum sit principium rei. Sed charitas est posterior fide, ut dictum est. Ergo fides non formatur per charitatem.

2. Præterea. Omnis res habet speciem à propria forma. Sed fides secundum suam speciem differt à charitate. Ergo charitas non est forma fidei.

3. Præterea. Unius rei non sunt diversæ formæ. Sed fides formatur per gratiam. Ergo non formatur per charitatem.

Sed contra. Fides sine charitate non potest elicere actum meritorium, quem charitate veniente elicit. Ergo charitas dat fidei aliquam vim; & ita videtur eam aliquo modo formare.

Præterea. Forma rei est decor ejus. Sed fides fit decora, ut Deus eam acceptet per charitatem. Ergo charitas format fidem.

QUÆSTIUNCULA II.

1. **U**lterius. Videtur quod fides informis sit virtus. Quia dicit Augustinus in Libro de vera innocentia, (a) quod cæteræ virtutes præter charitatem possunt inesse bonis, & malis. Ergo fides, secundum quod est virtus, potest esse in malis. Sed fides quæ est in malis, est informis. Ergo fides informis est virtus.

2. Præterea. Virtus est circa difficilia, & ex hoc habet laudem, ut dicit Philosophus II. Ethic. cap. 111. & VII. Sed difficillimum est credere articulos fidei: unde Augustinus dicit, de verb. Apostoli serm. xxvii. & habetur in sequenti distinctione, quod laus fidei est credere quæ non videt. Ergo videtur quod fides informis, quæ omnes articulos credit, sit virtus.

3. Præterea. Nihil opponitur vitio, nisi sit virtus, aut vitium. Sed infidelitatis vitio opponitur fides informis. Cum ergo fides informis non sit vitium, videtur quod sit virtus.

Sed contra. Fides informis est mortua, ut dicitur Jacob. 1. Sed nihil mortuum habet rationem virtutis. Ergo fides informis non est virtus.

Præterea. Virtute nullus male utitur, ut dicit Augustinus.

Kk 2

gus

gustinus, Lib. II. de liber. arb. cap. xlii. Sed fides informis aliquis male uirur. Ergo fides informis non est virtus.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Uterius. Videtur quod fides formata, & informis differant specie. Quia, ut dicit Philosophus V. Metaph. text. x. quæcumque differunt genere, differunt & specie. Sed fides formata, & informis differunt genere: quia fides formata est virtus, non autem fides informis. Ergo fides formata, & informis differunt specie.

2. Præterea. Species rei est de forma sua. Sed fidei forma est charitas. Ergo fides informis non est illius speciei cuius est fides formata.

3. Præterea. Eiusdem formæ secundum speciem est idem actus secundum speciem. Sed fidei formata actus est credere in Deum, non autem fidei informis. Ergo fides formata, & informis differunt specie.

Sed contra. Habitus diversificantur ex actibus, & objectis. Sed fides informis, & formata non differunt quantum ad objectum proprium fidei, quod est veritas una. Ergo fides formata, & informis non differunt specie.

Præterea. Illud quod est extra essentiam rei, non variat speciem, sicut lumen adueniens aeri in corpore lucenti. Sed charitas est habitus separatus à fide per essentiam. Ergo fides formata charitate non differt specie à fide informi.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod in agentibus ordinatis fines agentium secundum ordinantur ad finem agentis primi, sicut totum universum ordinatur (1) ad primum bonum, quod est Deus, ut dicit Philosophus in XI. Metaph. text. lxi. sicut exercitus ad bonum ducis: & ideo actio primi agentis est & prior, & posterior. Prior in movendo: quia actiones omnium secundorum agentium fundantur super actionem primi agentis, quæ cum sit una, communiter omnes firmans; specificatur eius effectus in hoc, & in illo secundum exigentiam illius; sicut uno præcepto ducis præcipiens bellum unus accipit gladium, alius parat equum, & sic de aliis. Est autem posterior in utendo aliorum actibus ad finem proprium; & sic omnes actiones aliorum agentium modificantur per actionem primi agentis. Cum ergo in viribus animæ voluntas habeat locum primi motoris, actus ejus est prior quodammodo actibus aliarum virium, in quantum imperat eos secundum intentionem finis ultimi, & utitur eis in consecutione ejusdem. Et ideo vires motæ à voluntate, duo ab ea recipiunt. Primo formam aliquam ipsius secundum quod omne movens, & agens imprimit suam similitudinem in motis, & patientibus ab eo. Hæc autem forma vel est secundum formam ipsius voluntatis, secundum quod omnes vires motæ à voluntate libertatem ab ea participant; vel est secundum habitum perficientem voluntatem, qui est charitas: & sic omnes habitus qui sunt in viribus motis à voluntate charitate perfecta, participant formam charitatis. Hæc tamen forma quam à voluntate vires motæ participant, est omnibus communis: unde præter eam habitus qui sunt perfectiones earum,

(1) Al. ad bonum. (2) Al. spirituales. (3) Al. nec comparationem ad actus objecta.

habent (2) speciales formas, secundum quod congruit potentie quam perficiunt; (3) per comparationem ad actus, & objecta. Secundo recipiunt à voluntate consummationem in fine: & sic charitas dicitur finis aliarum virtutum, in quantum per eam fini ultimo junguntur. Quia ergo fides, ut dictum est, est in intellectu secundum quod movetur à voluntate; ideo per charitatem, quæ est perfectio voluntatis, formatur forma communi sibi, & aliis virtutibus; tamen præter eam habet formam specialem ex ratione proprii objecti, & potentie in qua est: & similiter consummationem per charitatem recipit.

Ad primum ergo dicendum, quod fides simpliciter charitatem præcedit: quia velle, quod ad fidem exigitur, sine charitate esse potest: sed fides formata charitatem sequitur.

Ad secundum dicendum, quod omnes virtutes conveniunt in fine: unde eorum actus non differunt secundum modum illum quem recipiunt ex ordine ad finem, quem modum dat eis charitas, sed secundum modum quem habent ex natura potentie, & objecto proprio; & ideo secundum hanc etiam formam distinguitur à charitate fides, & secundum hanc non formatur ab ea.

Ad tertium dicendum, quod fides formatur à gratia mediante charitate: quia in quantum actus fidei est ex charitate, secundum hoc est Deo acceptus.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod virtutis est facere actum perfectum. Actus autem potentie motæ ab alia potentia non potest esse perfectus, nisi & superior potentia sit perfecta per habitum, ut non deficiat in dirigendo, vel movendo, & inferior, ut non deficiat in exequendo; sicut patet in actu concupiscibilis, qui ad hoc quod sit perfectus, requiritur quod concupiscibilis sit perfecta per habitum temperantie, & ratio per habitum prudentie: quod si desit prudentia in ratione, quantumcumque sit dispositio in concupiscibili ad actum temperantie, virtutis rationem non habebit, ut dicit Philosophus in VI. Ethic. cap. x. & xi. Quia ergo credere est actus intellectus, secundum quod est motus à voluntate, ad hoc quod iste actus perfectus sit, oportet quod intellectus perfectus sit per lumen fidei, & voluntas sit perfecta per habitum charitatis: & ideo informis fides non habet actum perfectum, & ideo non potest esse virtus.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus large accipit nomen virtutis pro quacumque dispositione inclinante ad actum quo bonum agitur.

Ad secundum dicendum, quod ad hoc quod sit virtus, non solum oportet quod homo faciat ea quæ sunt virtutis, ut quod faciat iusta, vel fortia, sed quod faciat eo modo quo virtuosus facit; quamvis etiam aliquo modo ex hoc quod facit ea quæ virtutis sunt, laudari possit. Hic autem modus, ut ex dictis patet, deficit in actu fidei informis; & ideo non est virtus.

Ad tertium dicendum, quod etiam dispositio ad virtutem opponitur vitio: unde non oportet quod fides informis quæ infidelitati opponitur, sit virtus.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod differentia

tia habituum pensanda est ex actibus. Contingit autem aliquos actus dupliciter considerari: vel secundum speciem naturæ, vel secundum speciem moris: & quandoque conveniunt secundum speciem quantum ad unum dictorum, & differunt secundum aliud; sicut occidere nocentem, & innocentem non differunt secundum speciem naturæ, sed secundum speciem moris: quia unum est actus vitii, scilicet homicidii, alterum actus virtutis, sive justitiæ: sed occidere latronem, & liberare innocentem, sunt actus diversi secundum speciem naturæ, & conveniunt secundum speciem moris, quia sunt actus justitiæ. Si ergo actus fidei formata, & informis considerentur secundum speciem naturæ, sic sunt idem specie, quia speciem naturalem habet actus ex objecto proprio. Si autem considerentur secundum esse moris, tunc differunt secundum completum, & incompletum in eadem specie; sicut actus quo facit iusta non ut iustus, & quo facit iusta ut iustus. Et similiter fides formata, & informis in specie naturæ sunt penitus idem; sed in specie moris differunt, non quasi in diversis speciebus existentes, sed sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie, sicut dispositio, & habitus virtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus est genus fidei secundum esse moris; à quo tamen non penitus fides informis est aliena, sed est sicut imperfectum in illo genere.

Ad secundum dicendum, quod à forma quam habet virtus ex ratione potentie, & objecti proprii, habet speciem naturæ; sed speciem moris habet à forma quam habet à potentia movente, & dirigente: & ideo non sequitur quod differant specie, nisi sicut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, per illa tria unus numero actus designatur quantum ad diversa: unde aliquid est in actu fidei formata quod non est in actu fidei informis; non tamen est penitus aliud.

ARTICULUS II.

Utrum fides informis sit donum Dei, vel habitus acquisitus.

2. 2. quæst. vi. art. 1.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod fides informis non sit donum Dei, sed habitus acquisitus. Augustinus enim dicit, Lib. XIV. de Trin. cap. 1. quod per scientiam fides acquiritur, nutritur, & defenditur. Sed nullus habitus acquisitus per scientiam aliquam est donum Dei, quasi habitus infusus. Ergo fides informis non est habitus infusus.

2. Præterea. Rom. xi. dicitur, quod fides ex auditu est: & Joan. xx. 29. dicitur Thomæ: Quia vidisti me, credidisti: & Joan. iv. 16. Voca virum tuum: Glossa, intellectum ad credendum: & Augustinus dicit, super Joan. tract. xxvi. quod nullus credit nisi volens. Ex quibus omnibus habetur quod fides est ex aliquo quod in nobis est. Sed omne tale est habitus acquisitus. Ergo fides est habitus acquisitus.

3. Præterea. Philosophi crediderunt Deum omnipotentem. Sed non habuerunt habitum infusum. Ergo fides non est habitus infusus.

(1) In editis intellectum.

4. Præterea. Habitus per seipsum est sufficiens ad movendum potentiam in actum. Sed in actum fidei homo fidelis non potest, nisi instruat. Ergo fides est habitus acquisitus.

5. Præterea. Dei perfecta sunt opera: Deuteron. xxxiii. 4. Sed fides informis est quid imperfectum. Ergo non est à Deo.

6. Præterea. Actio peccati non dicitur esse à Deo, propter deformitatem quam habet annexam, quæ à Deo non est. Sed ex hoc ipso quod fides informis est, habet quamdam deformitatem. Ergo fides informis non est à Deo.

Sed contra. I. Corinth. xiii. 2. Si habuerit omnem fidem, dicit Glossa, quod fides quæ est sine charitate, donum Dei est: quia etiam in malis sunt multa dona Dei. Ergo informis fides est à Deo infusa.

Præterea. Nullus potest in his quæ sunt supra naturam, nisi per aliquid divinitus datum. Sed aliquis habens fidem informem assentit his quæ sunt supra naturam. Ergo oportet quod hoc fiat per aliquid divinitus infusum.

Præterea. Altiora sunt ea de quibus est fides quam ea de quibus est prophetia. Sed prophetia non potest esse sine lumine infuso, sicut in bonis, similiter in aliis. Ergo multo minus fides.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, habitus ad hoc sunt necessarii, ut potentie quæ per naturam non sunt determinatæ ad actum perfectum, determinentur per habitum. Contingit autem quandoque quod inferior potentia non est determinata ad actum illum perfectum, sed superior potentia determinatur ad ipsum; sicut concupiscibilis non est determinata ad tenendum medium in delectatione ex propria natura, sed ratio determinatur per naturam suam ad illud: & ideo habitus temperantie acquiritur in concupiscibili ex vi superioris potentie. Nulla autem potentia secundum suam naturam determinatur ad illa quæ sunt supra naturam rationis nostræ, quorum est fides: & ideo ad hunc actum indigemus habitu, qui non est acquisitus: qui quidem in duobus nos adjuvat: in hoc scilicet quod intellectum facit facilem ad credendum credenda, contra duritiam, & discretum ad refutandum non credenda, contra errorem.

Ad primum ergo dicendum, quod habitus infusus similis est habitui innato: quia sicut naturalis habitus datur in creatione, ita infusus in reparatione. Naturalis autem habitus, sicut intellectus principiorum, indiget ut cognitio determinetur per sensum, quo acquisitus non indiget: quia dum acquiritur, per actum determinationem recipit. Et similiter oportet quod fidei habitus determinationem recipiat ex parte nostræ: & quantum ad istam determinationem dicitur fides acquiri per scientiam Theologiæ, quæ articulos distinguit; sicut habitus principiorum dicitur acquiri per sensum quantum ad distinctionem principiorum, non quantum ad lumen quo principia cognoscuntur.

Ad secundum dicendum, quod in fide quatuor considerantur; scilicet ipsum quod credendum est, ratio voluntatem determinans ad credendum, voluntas (1) intellectui imperans, intellectus exequens: & secundum hoc fides quantum ad ejus determinationem, & quantum ad ejus actum qui in nobis est, quamvis habitus sit infusus, dicitur esse ex quatuor quæ in nobis sunt. Quia quantum ad ipsum credendum

dum dicitur esse ex auditu: quia determinatio credendorum fit in nobis per locutionem interiorem (2) qua Deus nobis loquitur, vel vocem exteriorem. Quantum vero ad rationem, quæ inducit voluntatem ad credendum, dicitur esse ex visione alicujus quod ostendit Deum esse qui loquitur in eo qui fidem annuntiat. Quantum vero ad imperium voluntatis dicitur fides esse ex voluntate. Quantum autem ad executionem intellectus, dicitur esse actus fidei ex intellectu.

Ad tertium dicendum, quod Philosophi, proprie loquendo, non crediderunt Deum omnipotentem, sed sciverunt: quia demonstrative illud probaverunt. Sed si aliqui illud sine demonstratione crediderunt, non crediderunt illud quasi Deo dicenti hoc, sed alicui signo ex quo illud conjecturati sunt.

Ad quartum dicendum, quod non potest habitus infusus fidei in actum exire, nisi fides determinetur vel à Deo per revelationem, vel ab homine per doctrinam: & simile est de habitu principiorum.

Ad quintum dicendum, quod perfectio divinorum operum est ex ipso; sed quod sit in eis aliqua imperfectio, hoc accidit ex parte recipientis.

Ad sextum dicendum, quod in actu peccati non solum est defectus debitæ circumstantiæ, sed est ibi positio indebitæ: & ideo non tantum est imperfectus, sed est etiam malus; & ideo peccatum non dicitur à Deo esse. Sed in actu fidei informis est defectus alicujus quod debet esse; non autem est ibi positio alicujus quod esse non debeat: & ideo actus ille est imperfectus, non autem malus; & propter hoc à Deo est actus, non autem defectus.

ARTICULUS III.

Utrum fides informis sit in dæmonibus;

2. 2. quest. v. art. 2. & 3.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod fides informis non sit in dæmonibus. Visio enim fidei est in speculo, & in ænigmate, ut dicitur I. Corinth. xiiii. Sed ænigmatica, & specularis cognitio est in nobis ex hoc quod per sensum naturaliter cognitionem accipimus; quod non est in dæmonibus. Ergo in eis non potest esse fides informis.

2. Præterea. Fides informis est donum gratuitum, ut dictum est. Sed post peccatum, angelo non est infusus aliquod donum gratuitum; ante autem in eis fides non erat, sed visio. Ergo non habent fidem informem.

3. Præterea. Actus fidei ex voluntate est. Sed nullus actus dæmonum ex voluntate deliberata procedens, bonus est, ut in II. Lib. dist. vii. dictum est. Ergo cum actus fidei informis sit bonus, videtur quod non habeant fidem informem.

Sed contra. Jacob. ii. 19. *Dæmones credunt, & contramiscunt.*

Præterea. Rom. i. super illud: *Ex fide in fidem*, dicit Glossa: „Fides informis dæmonum est.“

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod in hæreticis maneat fides informis. Ipsi enim credunt Deum Trinum, & Unum, & Deum factum hominem. Sed hæc sunt supra naturam. Cum ergo ea quæ sunt supra natu-

(2) *Al.* quia Deus in nobis loquitur. (3) *Al.* quod possunt per cognitionem naturalem.

ram, non possint credi sine habitu fidei infuso, videtur quod in eis maneat fides infusa.

2. Præterea. In scientiis ita est quod qui obliviscitur unum scibillum quæ pertinent ad unam scientiam, adhuc manet habitus quantum ad alia scibilla. Sed fides est habitus articulorum. Ergo si aliquis hæreticus discredat unum articulum, adhuc manet fides in eo quantum ad alium articulum.

3. Præterea. Fides informis est principium timoris servilis, qui est in dæmonibus, vel hæreticis. Ergo fides informis est in eis.

Sed contra. Omnis habitus infusus expellitur per actum contrarium, sicut patet inducendo in aliis. Sed hæreticus habet actum oppositum fidei. Ergo habitus fidei in eo non manet.

Præterea. Esset simul fidelis, & infidelis, quod est impossibile.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod de ratione fidei est quod credens assentiat alicuius quæ non videt nec secundum se, nec resolvere ea potest ad ea quæ videt; sed inclinatur ad credendum ex aliqua ratione quæ sufficit ad determinandum assensum in id quod creditur, quamvis non sufficiat ad inducendum ad visionem ejus quod creditur. Ratio autem hæc inducens ad credendum potest sumi vel ex aliquo creato, sicut quando per aliquod signum inducimur ad aliquod credendum vel de Deo, vel de aliis rebus; vel sumitur ab ipsa veritate increata, sicut credimus aliqua quæ nobis divinitus dicta sunt per ministros. Et primo modo dicta fides cogit intellectum ad credendum per hoc quod non apparet alicuius contrarium; sed secundo modo intellectus non cogitur, sed ex voluntate inclinatur. Et primo modo est fides in dæmonibus, in quantum ex ipsa naturali cognitione simul, & ex miraculis, quæ vident supra naturam esse multo subtilius quam nos, coguntur ad credendum ea quæ naturalem ipsorum cognitionem excedunt; non autem secundo modo.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis in intellectu dæmonis non sit obscuritas quæ est in nobis ex sensu, est tamen obscuritas alia per hoc (3) quod non possunt per cognitionem supernaturalem ad visionem veritatis peringere, quam credere per aliqua signa compelluntur.

Ad secundum dicendum, quod fides quæ est in eis, non est habitus infusus, sed ex naturali cognitione procedit.

Ad tertium dicendum, quod in eis intellectus cogitur ad assentiendum: unde non omnino ex libera voluntate procedit.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod, sicut supra dictum est, fidei habitus infusus in duobus nos adjuvat, scilicet ut credamus quæ credenda sunt, & ut eis quæ non sunt credenda, nullo modo assentiamus. Primum autem homo potest ex ipsa æstimatione sine habitu infuso; sed secundum, scilicet ut discrete in hæc, & non in illa inclinatur, est ex habitu infuso tantum; quæ quidem discretio est secundum quam non credimus omni spiritui: quæ quia in hæretico non est, constat quod habitus fidei in ipso non manet. Et si aliqua credenda credat,

dat, hoc est ex ratione humana: si enim habitu fidei ad hæc credenda inclinaretur, contraria fidei refutaret, sicut omnis habitus renititur eis quæ contra illum habitum sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis credant aliquid quod est supra naturam, non tamen credunt illud per habitum infusum quo dirigantur, sed per æstimationem humanam.

Ad secundum dicendum, quod habitus scientiæ inclinatur ad scibilla per modum rationis: & ideo potest habens habitum scientiæ aliqua ignorare quæ ad illum habitum pertinent. Sed habitus fidei cum non rationi innitatur, inclinatur per modum naturæ, sicut & habitus moralium virtutum, & sicut habitus principiorum: & ideo quamdiu manet, nihil contra fidem credit.

Ad tertium dicendum, quod ex illa æstimatione humana etiam in eis timor servilis causatur, sicut in dæmonibus.

ARTICULUS IV.

Utrum fides informis evacuetur adveniente charitate.

2. 2. quest. iv. art. 4.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod fides informis evacuetur charitate adveniente. I. Corinth. xiiii. 10. *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*, sicut veniente visione evacuabitur fides. Sed fides informis est imperfecta respectu fidei formatæ. Ergo fides informis tollitur adveniente formatæ.

2. Præterea. Fides informis est principium timoris servilis. Sed adveniente charitate tollitur timor servilis. Ergo & fides informis.

3. Præterea. Gratia adveniens non habet minorem efficaciam in fideli, quam in infideli. Sed in infideli totum fidei habitum causat. Ergo & in fideli qui habet fidem formatam. Sed fides formatæ, & informis sunt unius speciei, ut patet ex dictis. Ergo cum duæ formæ unius speciei non possint simul esse in eodem subjecto, oportet quod adveniente charitate, & gratia, fides informis tollatur.

Sed contra. Dona infusa sunt permanentiora quam acquisita. Sed gratia adveniens non tollit habitum acquisitum. Ergo multo minus tollit habitum infusum fidei.

Præterea. Nihil corrumpitur, nisi à suo contrario. Sed fides informis non contrariatur gratiæ: quia habitus boni non sunt contrarii ad invicem, sed solum mali, seu bonus malo. Ergo fides informis non tollitur secundum habitum adveniente charitate.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod etiam si maneat quantum ad habitum, non maneat quantum ad actum. Per actum enim fidei informis etsi aliquid fiat quod est bonum, non tamen aliquid bene fit. Ergo fides informis non manet quantum ad actum suum adveniente charitate.

2. Præterea. Lumen minus non illuminat præsentem majorem lumine. Sed fides informis est minus lumen quam charitas. Ergo præsentem charitatem actus fidei informis non manet.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Colligitur ex Lib. I. in Aristotelis categoriis, idest prædicamenta, super illam proprietatem substantiæ quod eadem numero manens, tamen contrariorum susceptiva sit.

3. Præterea. Unusquisque virtuosus operatur quanto melius potest, sicut & natura. Sed actus fidei formatæ quem virtuosus habens charitatem exercet, melior est actu fidei informis. Ergo in eo actus fidei informis vacat; sicut ille qui potest aliquid per syllogismum demonstrativum cognoscere, non curat per syllogismum dialecticum illud considerare.

Sed contra. In moralibus multo minus est aliquid frustra quam in naturalibus, & præcipue quantum ad habitus infusos. Sed habitus sine actu frustra est, cum actus sit finis ejus, sicut & potentia. Ergo non est habitus fidei sine actu.

Præterea. Actus fidei informis est credere Deo, vel Deum. Sed hæc manet adveniente charitate. Ergo actus fidei informis non evacuetur.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod fides informis non possit fieri fides formatæ. Fides enim informis mortua est, ut dicitur Jac. ii. Sed opus mortuum non vivificatur. Ergo nec fides informis vivificatur per formam charitatis.

2. Præterea. Fides est accidens. Sed accidentia, ut dicit Boetius, (a) variari non possunt. Ergo videtur quod illa eadem fides quæ fuit informis, non possit fieri formatæ.

3. Præterea. Ex duobus accidentibus non fit unum. Sed gratia adveniens est unum accidens. Ergo ipse non format fidem informem prius, sed novum habitum fidei formatæ causat.

Sed contra. Natura semper operatur via brevissima. Ergo similiter & gratia. Sed hæc via est magis brevis, ut habitus prius informis formetur, quam novus habitus infundatur. Ergo illa fides quæ prius erat informis, informatur.

Præterea. Habitus infusus plus convenit cum gratia quam potentia naturalis. Sed potentia naturalis imperfecta, & informis per gratiam advenientem formatur. Ergo multo fortius habitus fidei informis.

SOLUTIO I.

Respondeo ad primam quæstionem dicendum, quod remoto eo quod non pertinet ad speciem rei, non oportet quod substantia rei tollatur, sicut si ab aere tollatur tenebra, adhuc manet ær. Informitas autem fidei non pertinet ad speciem fidei: quia species fidei est per modum quem habet ex natura potentia, in qua est sicut in subjecto per relationem ad suum objectum. Dicitur autem formatæ, & informis per relationem ad aliquid extrinsecum, scilicet ad voluntatem, ut dictum est; sicut ær formatur lumine per oppositionem corporis luminosi; & ideo patet quod informitas non pertinet ad speciem fidei. Cum ergo charitas adveniens non tollat nisi informitatem à fide, constat quod substantia habitus fidei adhuc manet.

Ad primum ergo dicendum, quod imperfectio quam habet fides respectu visionis, est secundum genus cognitionis; & ideo pertinet ad speciem fidei; & propter hoc visio adveniens fidem evacuat: non autem ita est in proposito, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod etiam timor servilis non tollitur quantum ad habitum, sed quantum ad servilitatem.

Ad tertium dicendum, quod gratia in habente fide-